

Шумська С.С.,
к.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
відділу моделювання та прогнозування економічного розвитку,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ: НОВІ ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ТА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Серед важливих факторів, що вплинули на міжнародний рух капіталу упродовж останнього десятиліття, експерти виділяють як глобальні події так і ряд таких, що відбулись в окремих регіонах світу, змінивши динаміку й структуру світових потоків. Серед останніх фахівці називають: європейську боргову кризу (2010-2013 рр.), падіння ціни на нафту на світових ринках (2014-2015 рр.), уповільнення зростання китайської економіки (з 2012 р.) [1].

Однак ключовим потрясінням, що зламало більшість сформованих глобальних тенденцій, стала фінансова криза 2008-2009 рр. Зокрема, після досягнутого піку у 2007 р. потоки прямих іноземних інвестицій (далі - ПІІ), хоча й показували періоди зростання, однак й досі демонструють спадний тренд. Незважаючи на поступове відновлення, їх темпи відносно передкризового періоду є ще недостатніми, щоб розвернути негативний тренд (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка потоків ПІІ в світі та Україні *

Потоки	2005-2007 (середнє значення передкризового періоду)	2015	2016	2017	2018
<i>Світ**, млн.дол.США</i>					
Притік	1 414 425	Притік	1 414 425	Притік	1 414 425
Відтік	1 450 912	Відтік	1 450 912	Відтік	1 450 912
<i>Україна, млн.дол.США</i>					
Притік	7 768	2 961	3 284	2 601	2 355
Відтік	272	-51	16	8	-5
<i>як % світового обсягу ПІІ</i>					
Притік	0,5492	0,1456	0,1712	0,1737	0,1816
Відтік	0,0187	-0,0030	0,0010	0,0006	-0,0005
<i>як % від валового нагромадження основного капіталу</i>					
Притік	26,7	-	22,8	14,5	10,0
Відтік	0,9	-	0,1	-	-

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

**Окрім офшорних фінансових центрів Карибського басейну.

Суттєво меншими потоки ПІ є й у відносному вимірі щодо валового нагромадження основного капіталу: майже удвічі менші для розвинутих економік та країн, що розвиваються; утричі для транзитивних економік та країн колишнього СНГ. В результаті зменшення ПІ стало негативним фактором, що уповільнює процеси капіталізації та стримує темпи економічного зростання.

Серед чинників, які пояснюють нові тенденції в глобальних потоках прямих інвестицій, експерти ЮНКТАД виділяють різні їх групи: політичні, економічні, структурні [2]. Сильний вплив на скорочення обсягів ПІ мало посилення протекціонізму США та Європейських країн (рестриктивні заходи розвинутих країн, які побоювались, що іноземці отримають доступ до технологій та активів); податкова реформа Д. Трампа, що стимулювала репатріацію американських капіталів (нерозподіленого прибутку) в США [3].

Дуже сильним є вплив на динаміку інвестицій групи факторів, що відображає дію четвертої промислової революції, оскільки «цифровізація» внесла суттєві зміни у структуру міжнародного бізнесу, торгівлі, зв'язків, зменшилися міжнародні інвестиції у матеріальне виробництво, збільшилися у сферу послуг та в НДККР [4]. Квашніна І.А. відмічає, що у 90-ті та на початку 2000-х на рішення щодо інвестицій впливала в основному вартість робочої сили, але сьогодні масштабна роботизація стала ключовим фактором переведу закордонного виробництва ТНК в материнську юрисдикцію [5]. Згідно з оцінками *McKinsey Global Institute*, у переважній більшості випадків компанії вже орієнтуються на наявність кваліфікованої робочої сили, близькість до споживача, доступність інфраструктури, а не на вартість робочої сили [6].

В результаті дії різних факторів у структурі глобальних потоків частка притоку ПІ у розвинуті країни зменшилась до 42,9% (2018 р.), порівняно із середнім 66,2% їх докризовим значенням (2005-2007 рр.). Основними імпортерами капіталу за даними ЮНКТАД стали країни, що розвиваються – частка у структурі глобальних потоків інвестицій зросла до 54,3% (у 2018 р.) відносно докризового рівня 29,6% (середнє 2005-2007 рр.). Найбільший приріст ПІ був у країнах Азії, що активно стимулювали приток інвестицій – В'єтнам, Індія, Індонезія, Таїланд та у які були переміщені виробництва із Китаю

внаслідок підвищення вартості робочої сили і торгових конфліктів з США [3].

У країнах з транзитивною економікою і колишнього СНГ прямі іноземні інвестиції значно зменшились: їх частки у структурі глобальних, порівняно з докризовим рівнем впали, відповідно, із 4,2% до 2,6% та із 3,6% до 2% [2]. Для України відображенням післякризового зростання волатильності міжнародних потоків капіталу стало більш ніж триразове скорочення притоку ПІІ (див. табл. 1). Оскільки наша країна не є ключовим гравцем, що визначає міжнародний рух капіталу – її частка за даними 2018 р. становить 0,18% – нові глобальні тренди і, зокрема саме зменшення іноземних прямих інвестицій негативно вплинуло на процес валового нагромадження основного капіталу і, відповідно, на темпи економічного зростання. Детальний аналіз ПІІ в Україну за напрямками вкладення свідчить, що за 2009-2019 рр. в середньому зовнішні інвестиції підтримували розвиток таких видів економічної діяльності, як: промисловість (35%), фінансова та страхова діяльність (19%), торгівля (14%), операції з нерухомістю (9%). Серед негативних трендів – зменшення інвестицій в реальну економіку і зростання у фінансовий сектор та сферу обігу; значні відносно надходжень суми сплачених доходів інвесторам; в географічній структурі інвестицій превалює частка країн-офшорів, а не країн, що привносять нові технології, що провокує загрози відтоку, а не розкриває потенціал підприємств і підвищує конкурентоспроможність країни.

Література

1. Головнин М. Ю., Никитина С. А. Современные тенденции динамики международных потоков капитала. *Мир новой экономики*. 2018. № 4. С. 46-56.
2. World Investment Report 2019. UNCTAD. URL: <http://unctad.org/wir>.
3. Пахомов А. А., Багдасарян К. М. Современные тенденции глобального движения инвестиций и позиция России в этом процессе. *Экономическое развитие России*. 2019. Том 26. № 8. С. 4-12.
4. Квашнина И.А. Новые тенденции в глобальных потоках прямых инвестиций. *Вестник ИЭ РАН*. 2019. № 4. С.125-133.
5. McKinsey Global Institute. Globalization in transition: the future of trade and value chains. URL: www.mckinsey.com